

AQRAR BAZARININ İNKİŞAFINA DÖVLƏT QAYĞISI

C.S.ZEYNALOV, iqtisad elmləri doktoru
Azərbaycan Texnologiya Universiteti

Bazar, texniki tərəqqi, sosial ədalət bir-birindən ayrılmazdır. Bazara keçid isə avtomatik surətdə, yaxşı işlənib hazırlanmış və dünya təcrübəsində yoxlanılmış model şəklində həyata keçirilə bilməz. Buradan da bazar iqtisadiyyatına keçməyin alternativsizliyi meydana çıxır ki, o da bazar mexanizminə yiyələnməyin mərhələli keçid modellərinin hazırlanmasını və həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Bu mexanizmin özü də aqrar bölmənin xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla bazar yönümlü iqtisadi siyasətin strategiyası və taktikasına düzəlişlər edilməsi yolu ilə daima təkmilləşdirilməlidir.

Aqrar və bütövlükdə iqtisadi siyasətin bu başlıca istiqamətində uğur qazanmaq üçün zamanın obyektiv zəruriliyini real sosial-iqtisadi şəraitlə müqayisə etmək tələb olunur. Bu istiqamətdə sərt, qəti və güzəştəz strateji xəttin həyata keçirilməsi taktikası çevik olmaqla əmtəə-pul münasibətlərinin müxtəlif ünsür-lərinin, bazar mexanizminin alət və vasitələrinin qarşılıqlı əlaqələndirilməsinin mövcud imkanları ilə uzlaşdırılmalıdır. Həmin taktikada həm bütövlükdə iqtisadiyyatda, həm də bazar məkanının müxtəlif, xüsusən də kənd təsərrüfatı bölgələrində yaranan real şəraitin hərtərəfli nəzərə alınması da vacibdir.

Keçid dövründə dövlətin ən mühüm vəzifələrindən biri rəqabət bazarının, o cümlədən kənd təsərrüfatı məhsulları bazarının yaradılması və inkişaf etdirilməsidir. Bazarda kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarının rəqabəti aşağıdakı şərtlərə əməl edildikdə təmin oluna bilər:

- 1) istehsalçılardan məhsulların alınmasının direktiv forması kimi dövlət sifarişindən imtina edilməsi. Yalnız istehsalçılar öz məhsullarına sərbəst sərəncam vermək hüququna malik olduqda bazarı həmin məhsullarla dolğun təmin edə bilərlər;
- 2) kolxoz və sovxozların yenidən təşkili əsasında kəndli (fermer) təsərrüfatlarının və kooperativlərinin formalaşması. Bu, kənd və rayon bazarlarında çoxsaylı kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarının rəqabət aparmalarına gətirib çıxarır;
- 3) istehsalçılar tərəfindən məhsulların özlərinin və ya icarəyə götürdükləri anbarlarda saxlanması sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi. Bu, məhsulların il boyu satılmasına, ehtiyatların inhisarlaşdırılması və vasitəçi firmalar tərəfindən qiymətlərin artırılmasına yol verilməməsinə şərait yaradır;
- 4) ölkə ərazisində əmtəə axınlarının hərəkətində maneələrin aradan qaldırılması. Bu, topdansatış bazarlarında və birjalarda müxtəlif bölgələrdən olan istehsalçılara və ticarət

vasitəçilərə satqı və alqı zamanı rəqabət aparmağa imkan verir;

- 5) MDB ölkələri arasında gömrük ittifaqının yaradılması, kənd təsərrüfatı məhsullarına idxal-ixrac rüsumlarının tədricən azaldılması, lisenziyalasdırma və hədd qoyulmanın aradan qaldırılması, məhsulların MDB məkanında maneəsiz hərəkətinin təmin edilməsi, dünya bazarında onların alınması və satılması gedində vahid qaydaların tətbiq olunması.

Əmələdici sənayedə rəqabət həmin sahələrin inhisarsızlaşdırılması, müəssisələrin səhmlərinin nəzarət zərfinin kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarının əlində saxlanılmaqla özəlləşdirilməsi yolu ilə təmin olunur. Rayon və respublika təbəçiliyindən çıxan özəlləşdirilmiş müəssisələr istehsalçılardan, ticarət vasitəçilərdən və dövlətdən emal üçün sərbəst şəkildə xammal almaq hüququ əldə etməklə öz aralarında rəqabət apararaq normal bazar mühiti yaradırlar.

İstehsal vasitələri bazarında rəqabət bu sahənin müəssisələrinin özəlləşdirilməsi, hərbi-sənaye müəssisələrinin konversiya yolu ilə kənd təsərrüfatı maşın və avadanlıqlarının istehsalına keçilməsi, həmçinin xarici firmaların Azərbaycan bazarına buraxılması hesabına həyata keçirilir. Bu zaman kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları həm ölkə daxilində az da olsa istehsal edilən, həm də xaricdən gətirilən istehsal vasitələrini almaq, yəni özlərinə lazım olan maşın və avadanlıqları seçmək imkanına malik olurlar.

Kənd təsərrüfatı xammalı və onların emalı məhsullarının ticarəti sahəsində rəqabət dövlət tədarük təşkilatları sisteminin inhisarsızlaşdırılması hesabına təmin edilir. Bu məqsədlə tədarük müəssisələri özəlləşdirilmiş və onlar üçün azad bazarda kənd təsərrüfatı məhsullarını almalarına və satmalarına imkan yaradılmışdır. Kənd təsərrüfatı məhsulları ticarəti üzrə kommersiya şirkətlərinə çevrilən tədarük müəssisələri antiinhisar qanunvericiliyinə ciddi əməl etməklə iri birliklər və ya trestlər təşkil edə bilərlər ki, onlara da daxili və xarici bazarlarda məhsulların alqı-satqısına icazə verilir.

Məhsulların alqısı və reallaşdırılmasında rəqabəti təmin etməkdən ötrə kənd təsərrüfatı məhsullarının topdansatış ticarətində müxtəlif tip kənd təsərrüfatı müəssisələrinə və onların yaratdıqları vasitəçi kooperativlərə, firma mağazalarına və digər ticarət təşkilatlarına kommersiya firmaları ilə bərabər hüquq verilir. Bununla da hər bir rayonda kənd təsərrüfatı məhsulları ticarəti üzrə bir-birindən asılı olmayan müxtəlif müəssisələr fəaliyyət göstərilir. Nəticədə istehlakçının aldığı məhsulun keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və ticarət-satış xərcləri-

nin, bununla da pərakəndə qiymətlərin aşağı salınmasına imkan verən birbaşa «sahə (ferma) – mağaza» tədarük sistemi formalaşır.

Kənd təsərrüfatı məhsullarını bilavasitə onun istehsalçıları olan kəndli (fermer) təsərrüfatlarından, kooperativlərdən, dövlət və digər kənd təsərrüfatı müəssisələrindən alan alıcılar arasında rəqabətin təmin olunması olduqca vacibdir. Bunun üçün taxıl təmizləmə məntəqələrinin, xırmanların, taxıl və toxum anbarlarının arasında bir-biri ilə rəqabət aparan bir neçə xüsusi və ya kooperativ vasitəçi müəssisələrinin yaradılması məqsəduyğundur ki, onlar da kənd təsərrüfatı məhsullarını alır, saxlayır, satırlar. Bu halda hər bir istehsalçının öz məhsullarını yerindəcə satmaq üçün müştəri seçmək imkanı olur. Yalnız başqa yerlərdə daha əlverişli realizasiya şərtləri təklif olunduqda məhsullar həmin alıcılara göndərilə bilər.

Kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsullarının ancaq daxili ticarətində deyil, həm də xarici ticarətində rəqabət zəruridir. Bu məqsədlə xarici ticarətdə fəaliyyət göstərən və bir-biriləri ilə rəqabət aparan kommersiya firmaları yaradılır. Belə firmalar xarici məhsulların alıcılarını və ixracçılarını, xaricdə təchizatçıları və istehlakçıları tapır, həm istehsalçılara, həm də kommersiya və dövlət təşkilatlarına vasitəçilik xidmətləri göstərirlər.

Taxıl və taxıl məhsulları bazarının formalaşmasının ən vacib şərtlərindən biri həmin məhsullara dövlət inhisarından imtina edilməsi və ticarət müəssisələrinə bu mühüm məhsullara sərbəst qiymətlər qoyma hüququnun verilməsidir. Bu zaman yaranan sosial problemlər az gəlirləri olan əhali qruplarına maddi yardım edilməklə həll olunmalıdır.

Azad qiymətlərlə satış bazarın formalaşmasının zəruri şərtidir. Yalnız kənd təsərrüfatı məhsulları deyil, həm də onların emalından alınan məhsullar bazar qiymətlərinə reallaşdırılmamışdır. Əlbəttə, qiymətlərin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi labüddür. Lakin, o, istehlakçılar və istehsalçılar arasındakı qarşılıqlı münasibətlərin bazar xarakterini pozmamalıdır. Buna nail olmaq üçün aşağıdakı iki şərt əməl olunmalıdır:

1. Dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş və vaxtında istehsalçılara çatdırılmış satınalma qiymətlərinə bazarda qərarlaşan qiymətlərdən və məhsulların satış həcmindən asılı olmayaraq dövlətin ödəməyə təminat verdiyi minimum kimi baxılmalıdır. Bu qiymətlərlə satış məcburi deyildir və yalnız bazar qiymətlərinin təminat verilmiş qiymətlər səviyyəsinə və onlardan aşağı düşdükdə həyata keçirilir.

2. Kənd təsərrüfatı məhsullarına və ərzağa pərakəndə satış qiymətləri dövlət tərəfindən müəyyən olunmur, tələb və təklif əsasında formalaşır. Dövlətin həmin qiymətlərə təsiri zəruri səviyyədə dövlət ehtiyatlarının yaradılması və ərzağın bazar qiymətlərinin kütləvi

alıcılar üçün münasib səviyyədə yuxarı qalxdığı hallarda bu ehtiyatlardan məhsulların satılması yolu ilə həyata keçirilir.

Ölkəmizin daxili bazarında qiymətlərin liberallaşdırılması tədricən dünya bazarı qiymətlərinə uyğun gələn qiymətlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Daxili qiymətlərin dünya bazarı qiymətlərindən xeyli aşağı səviyyədə saxlanılmasına göstərilən cəhdlər istehsalçılarda və ticarət vasitəçilərinə mümkün qədər daha çox məhsul ixrac etmək meyli doğurur. Mərkəzi və yerli orqanlar ixrac məhdudiyyət qoymaqla bunun qarşısını almağa çalışırlar. Nəticədə də bazar tarazlığının pozulması və faktiki olaraq direktiv tənzimlənməsinə keçid baş verir.

Məhsulun bazar vasitəsi ilə reallaşdırılması müvafiq bazar infrastrukturunun formalaşması, yəni istehsalçılar və istehlakçılar arasında əmtəə-pul münasibətlərinin səmərəli fəaliyyətini təmin edən müəssisələrin, təşkilatların və onlara məxsus əmlakların mövcudluğunu zəruri edir. Buraya ilk növbədə kənd və şəhər pərakəndə satış bazarları, ümumi topdansatış bazarları, yarmarkalar, hərraclar, əmtəə və fond birjalrı, bazar informasiyasını təmin edən sistemlər, mütəşəkkil bazarlar üçün kadrların hazırlanması daxildir. Əmtəələrin reallaşdırılmasını və vəsaitlərin dövriyyəsini sürətləndirən, satıcılar ilə alıcılar arasında qarşılıqlı əlaqələrə imkan yaradan mağazalar, vasitəçi ticarət firmaları, broker idarələri, banklar, sığorta şirkətləri şəbəkələrinin inkişaf etdirilməsi də aqrar bazarın normal fəaliyyət göstərməsinin çox mühüm şərtləridir.

Bazar infrastrukturunu realizasiya prosesinin özünü, tələb və təklifin aşkara çıxarılması mexanizmini, cari və perspektiv qiymətlərin müəyyən olunmasını, həmçinin bazar informasiyalarının yayılmasını təmin edir.

Aqrar sahədə bazar infrastrukturunun ən mühüm tərkib hissəsini mütəşəkkil bazarlar şəbəkəsi təşkil edir ki, o da özündə həm kənd təsərrüfatı məhsullarının satıldığı kənd və şəhər bazarlarını, həm də ixtisaslaşdırılmış kənd təsərrüfatı və universal birjalrı birləşdirir. Mütəşəkkil bazarlar müəyyən olunmuş qaydalara əsasən ticarət sövdələrinin baş verdiyi yer kimi sövdələşmələr dövründə çoxlu sayda satıcı və alıcıları, yaxud da onların nümayəndələrini bir yerə yığmaq üçün lazımdır. O, sövdələr zamanı tələb, təklif və qiymətlərin, birjalardakı fyuçers ticarətində isə, həm də onların perspektiv üçün müəyyən olunmasına imkan yaradır.

Ölkəmizdə səmərəli aqrar bazarının formalaşması kəndlərdə və rayon mərkəzlərində ticarət üçün bazarlar şəbəkəsinin daha da genişləndirilməsini, birjalarda isə fyuçers ticarətinin inkişaf etdirilməsini tələb edir. Bu, istehsalçılara sövdələr bağlamağa, fyuçers müqavilələrini satmaq yolu ilə qiymətlərin enib-qalxmasından sığortalanmağa, mütəşəkkil bazarların və dövlət

orqanlarının müvafiq idarələrinə sövdələrin qiymətlərini qeydə almağa, həmçinin tələb, təklif və qiymətlər barədə informasiyaları daha dəqiq yaymağa imkan verir.

İstehlakçılar və istehsalçıların çoxunun cari bazar rəqabətinin incəliklərindən baş çıxara bilmədiklərini nəzərə alaraq istehsal və satış, tələb, təklif və qiymətlərin dəyişilməsi meylləri, həmçinin perspektivdə bazarın gözlənilən səciyyəvi xüsusiyyətləri barədə informasiyaların toplanması, işlənməsi, yayılması və qiymətləndirilməsi ilə məşğul olası xüsusi komitənin yaradılması məqsədəuyğundur. Ölkəmizdə istehsalçı və istehlakçıların çoxunun hələ bazar münasibətlərinə zəif alışdıqları indiki keçid mərhələsində bu komitələr böyük rol oynaya bilərlər.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, bazar münasibətlərinin təşəkkül tapmasına kömək edən amillərdən biri girovdur. Məhsulların girov qoyulması kənd əmtəə istehsalçılarına müqavilə ilə qabaqcadan müəyyən olunmuş şərtlərlə güzəştli və faizsiz kredit almağa imkan verir. Bazar qiymətlərinin səviyyəsi təminatlı qiymətlərdən aşağı düşdükdə, lakin, gələcəkdə onların artımının gözlənilməli hallarda əmtəə istehsalçıları belə tələbat yaranır. Girov istehsalçılara aşağı qiymətlər dövrünün keçməsinə gözləməyə, məhsul bolluğu yarandıqda isə onun bir hissəsini bazardan çıxarmağa imkan verir.

Kreditə görə faiz girovun güddüyü məqsəddən asılıdır. Bazar iqtisadiyyatında girov münasibətlərinin xarakteri və məzmunu tələb və təklifin balanslaşdırılmasına yönəldilmişdir. Təklif tələbi üstələdikdə girov şərtləri istehsalçıyı öz məhsulunu müəyyən müddətə dövlətə verməyə həvəsləndirməlidir. Dövlət ona girov borcuna görə müftə və ya aşağı faizlə kredit verir, girov götürənin hesabına məhsulların qəbulu, saxlanması və verilməsi kimi bir sıra güzəştlər edir.

Məhsulun təminatlı qiymətlərlə girov qoyulması əlverişlidir. Bəzi hallarda bu qaydadan kənara çıxılır. Belə ki, əgər tələb təklifdən azdırsa və girovun qəbul olunması bazar qiymətlərinin daha da aşağı düşməsinin qarşısını almaq məqsədi daşıyarsa, girov qiymətləri təminatlı qiymətlərdən 15-25% aşağı müəyyən edilir. Dövlət, istehsalçıları məhsul satmağa həvəsləndirməyə cəhd göstərdikdə isə, əksinə, girov qiymətləri təminatlı qiymətlərdən yüksək olur.

Heyvandarlıq məhsulları da daxil olmaqla çox çeşidli məhsullar girov kimi qəbul olunduqda girov münasibətləri girovu saxlayan üçün daha mürəkkəb xarakter alır. İstehsalçı məhsulunu qabaqcadan razılaşdırılmış müddətdə təhvil verir və həmin müddət ərzində, o, verdiyi məhsulu geri götürə də bilər. Əgər, bu, dövlətin maraqlarına uyğun gəlmərsə, o, bir sıra iqtisadi tədbirlərə əl atır. Yəni, məhsulun saxlanma xərclərini girov qoyana ödəməyə məcbur edir, kreditə görə tarifləri artırır və s.

Bazar münasibətlərinin inkişafı bazarın balanslaşdırılması problemini də əhatə edir. Daha operativ tənzimlənməyə ilk növbədə taxıl bazarının ehtiyacı vardır. Çünki, bu bazardakı ticarət şərtləri və qiymətlər ilk növbədə bir çox kənd təsərrüfatı məhsullarının reallaşdırılması şərtlərinə ciddi təsir göstərir. Həm də Azərbaycanda ənənəvi olaraq əhalinin ərzaqla təmin olunmasında taxıl böyük rol oynayır.

İstehlak prosesində müxtəlif taxıl növlərinin bir-birini əvəz etmələrini nəzərə alaraq taxıl bazarları paxlalılar, pivə istehsalı, spirt, bəzi istehsalların qarışıq yemləri və tullantıları bazarları ilə birlikdə vahid sistem kimi tənzimlənir. Bir sıra ölkələrin, o cümlədən ABŞ və Avropa İqtisadi Birliyi dövlətlərinin təcrübəsi göstərir ki, dövlət orqanlarının fəaliyyətlərinin çox hissəsi taxıl, paxlalılar və onların emalı məhsulları bazarlarının nizamlanmasına, həmçinin bu bazarların operativ tənzimlənməsinə sərf olunur.

Tənzimləmə funksiyasının əsasında dönlü bitkilərin səpildiyi rayonlarda və müxtəlif tipli təsərrüfatlarda istehsal xərclərinin daima izlənilməsinin təşkili durur. Eyni zamanda taxıl istehsalında istifadə olunan resursların qiymətləri də izlənilir. Ölkəmizin Elmi-Tədqiqat İnstitutları, Stansiya və laboratoriyalarının geniş şəbəkəsi, Kənd Təsərrüfatı Akademiyasının elmi potensialı Respublika Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin müvafiq strukturları tərəfindən bu prosesə cəlb oluna bilərlər.

Bazarın öyrənilməsinin analitik-informasiya fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən biri istehsalın, istehlakın, xarici bazardan alınmanın həcminə dair məlumatların toplanmasıdır. Bu məlumatlar əsasında növlər üzrə taxıl balansı tərtib edilir. Yalnız ildən – ilə toplanmış operativ informasiyalara malik olmaqla bazarların təşkili, balanslaşdırılması və sabitləşdirilməsi işlərinə başlamaq mümkündür. Deməli, taxıl bazarlarının dövlət tənzimlənməsinin təşkilində ilk addım Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində informasiyaların toplanması üzrə müvafiq idarənin yaradılmasından ibarətdir. Əldə olunmuş məlumatlar əsasında Nazirlik taxıl növləri üzrə məqsədli, tədarük, idxal qiymətləri haqqında, həmçinin əlavələrə, güzəştlərə, rüsumlara dair əmsallar sistemi barədə tövsiyələr işləyib hazırlamalı və hökumətə təqdim etməlidir.

Kənd təsərrüfatı məhsulları bazarlarına dövlət təsirinə taktikası onların vəziyyətindən asılıdır. Tənzimləmə tədbirlərinin seçilməsi bazarda tələb və təklifin nisbətinin xarakteri ilə müəyyən olunur. Daxili bazarda məhsul qıtlığı şəraitində istehsalı stimullaşdıran, lakin istehlakçıyı da qoruyan yüksək qiymətlər, yüksək məqsədli qiymətlərə real təminat, daxili bazarın tənzimləyicisi kimi idxaldan istifadə edilməsi və ixracın məhdudlaşdırılması həlledici rol oynayır.

İnzibati təzyiqlərin olmadığı və tənzimlənmə

mənin iqtisadi metodlarından istifadə şəraitində hökumət məqsədli, yeni arzu olunan qiymətlər qoymaq, tövsiyə olunan qiymətlərin reallığına təminat verən tədbirlər sistemini tətbiq etmək imkanına malik olur. Qiymətlərin cari ildə hökumət tərəfindən müdafiə ediləcək səviyyələri barədə qərarlar səpinə 3-4 ay qalmış dərc olunmalıdır. Əgər dövlət qiymətlərin artırılmasına yol verməməklə taxıl istehsalının inkişafını himayə edərsə, o, istehsalçılara birbaşa dotasiyaya (almacaq 1 ton taxıl hesabı ilə) üstünlük verir. Dünya bazarı qiymətlərinin daxili bazarın qiymətlərindən xeyli yüksək olduğu şəraitdə isə dövlət məqsədli qiymət ilə idxal qiyməti arasındakı fərq həcmində xaricdən taxıl alınmasına dotasiya ayırmağa məcbur olur. Dövlət fondu üçün taxıl alınarkən bazarın sabitləşdirilməsi dünya qiymətləri ilə daxili bazarın məqsədli qiymətləri arasındakı fərqi birbaşa büdcə maliyyələşdirilməsi vasitəsilə həyata keçirilir. Əgər daxili və dünya bazarı qiymətləri təxminən bir-birinə uyğun gəlsə xüsusi və dövlət idxalının dotasiya edilməsinin zəruriliyi aradan qalxır.

Daxili qiymətlərin dünya qiymətlərindən yüksək olduğu şəraitdə idxalı məhdudlaşdıran və onun qabağını alan xüsusi tədbirlərin görülməsi tələb olunur. Hazırda taxıl üçün belə vəziyyətin yaranması az inandırıcı görünsə də digər məhsullar üzrə tamamilə realdır. Lakin, xarici inhisarçı istehsalçılar tərəfindən kənd təsərrüfatına lazım olan istehsal vasitələrinin qiymətlərinin nəzarətsiz artırılması nəticəsində onların ölkəmizə gətirilməsinin çox baha başa gəlməsi və manatın məzənnəsinin sabitliyi taxılın daxili qiymətlərinin dünya qiymətlərindən yüksək olmasına gətirib çıxara bilər. Belə şərait

yanarsa Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi istehsalçılar üçün əlverişli olan daxili konyunkturanın saxlanması naminə taxıl idxalını məhdudlaşdıran kompleks tədbirlər təklif etməyə hazır olmalıdır. Həmin tədbirlər kompleksinə gömrük rüsumları, keyfiyyətin tələb olunması və s. daxil edilə bilər.

Taxıl bazarını tənzimləyən tədbirlər sistemi buğda, arpa, çovdar, qarğıdalı, düyü, paxlalar bazarlarında, idxal-ixrac tənzimlənməsi isə, həm də qarışıq yemlərə, una, taxılın emalı tullantılarına şamil edilir. Bu halda taxılın emalı məhsullarının ixracı və idxalının tənzimlənməsi onların alındıqları taxıl növləri bazarının tənzimlənməsinin bir hissəsi kimi həyata keçirilir.

Taxıl bazarlarının tənzimlənməsi həmçinin bazar ticarəti prosesinin özünü nizamlamalı olan ayrı-ayrı bazar tipləri (hərrac, tender və yaxud müsabiqə, yarmarka və s.) haqqında əsasnamənin işlənilib hazırlanması üzrə fəaliyyəti də əhatə edir.

Taxıl bazarlarının tənzimlənməsinin təşkili həmin bazarlarda Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin informasiya, analitik və reqlamentləşdirici fəaliyyətinin genişləndirilməsini nəzərdə tutur. Bu da öz növbəsində Nazirliyin iqtisadi məsələlərlə məşğul olan idarəsinin işinin gücləndirilməsini və istiqamətinin dəyişdirilməsini tələb edir. Taxıl ixrac-idxal əməliyyatlarının tənzimlənməsi daxili taxıl bazarının nizamlanmasının ayrılmaz hissəsi olduğuna görə aqrar-sənaye kompleksi dairəsində ixrac-idxal əməliyyatlarını tənzimləyən idarələrərsə orqanda Respublika Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin fəal iştirakı olduqca vacibdir.

REGIONLARIN İNKİŞAFINDA DÖVLƏT HİMAYƏSİNİN BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ

F.H. ABBASOV, iqtisadi elmləri namizədi
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, iqtisadiyyatda dövlət himayəsi kompleks tədbirlər sisteminin məcmusu olub, ayrı-ayrılıqda hər bir istehsalçının və hər bir regionun maraqlarının təmin olunmasına xidmət edir. Bu baxımdan regionların sosial iqtisadi inkişafının təmin edilməsi və prosesə dəstəyi transformasiya yönümlü dəyişikliklərin ikinci mərhələsini yaşayan respublikamız üçün son dərəcə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Qeyd etmək lazımdır ki, regional iqtisadiyyat, milli iqtisadiyyatın tərkib hissəsi olmaqla, onun tərkibində xüsusi çəkiyə malikdir. Onun öz idarəetmə obyektini, nəzəri-metodoloji, konkret təşkilati-idarəetməsi, eləcə də bir çox spesifik

xüsusiyyətləri mövcuddur.

Tədqiqatlardan aydın olur ki, ölkənin sosial-iqtisadi siyasəti bütövlükdə, bazar iqtisadiyyatının ən çevik mexanizminə əsaslandıqda, hər bir Ölkənin dövlət quruculuğu, onun regional siyasəti və regional inkişafının tənzimləmə metodlarına fərdi yanaşılmağı zəruri etmişdir. Dövlətin ərazi tənzimlənməsi iqtisadiyyatın idarəedilməsinin tərkib hissəsi olmaqla, təkrar istehsal prosesinin vacib aspektlərindəndir.

Tarixi təcrübə göstərir ki, bazar iqtisadiyyatı prinsipləri ilə inkişaf edən hər bir ölkənin iqtisadi inkişafının və tərəqqisinin başlıca hərəkətverici qüvvəsi mülkiyyət münasibətləri və sahibkarlığın formalaşmasıdır. Bununla əlaqədar